

Ilsára emlékezve

Konkoly Gyula: „Ilsa, a Gulág tigrise” – Hommage

Budapest, 2023, Faur Zsófi Galéria

Konkoly Gyula a 60-as években indult magyar avantgárd művészet egyik megkerülhetetlen alakja. Életműve gazdag és szerteágazó: festményekből, installációkból, könyvillusztrációkból és filmplakátokból áll. Főiskolai tanulmányai után Bécsbe, Olaszországba és Franciaországba is tanulmányutakat tett, utóbbiban a 70-es évek elején le is települt. Itt festette a tárlat névadó képét, amely mostanra mindössze csupán töredékeiben maradt fenn. Ennek a hajdanán készített műnek a parafrázisát mutatja be a Faur Zsófi Galéria.

A franciaországi emigrációban festett *Ilsa, a Gulág tigrisét* a hasonló című olcsó trashmovie inspirálta. A Konkoly által pornófilmnek titulált Ilsa, a szi-bériai tigris a kanadai Jean Le Faur rendezte. A horror-thriller-háborús műfaj triumvirátusaként aposztrófált film valóban nem túl magas színvonalú alkotás a korszak audiovizuális effektjeivel, ám csapnivaló színészi alakításokkal. A Dyanne Thorne amerikai színésznő főszereplésével készült mű nem írta be magát a filmművészet jeles darabjai közé, akik annak idején látták, többségük mostanára elfelejtette. Nem úgy Konkoly Gyula, aki a film hatására festette monumentális művét.

A történet szerint a címszereplő Ilsa egy gulágban dolgozik főnökként. Az egykori Szovjetunió egészét behálózó kényszermunkatáborban, ahol mind a foglyokkal, mind pedig őrtársaival kegyetlenül bánik. Brutalitásáról tesz tanúbizonyságot, amikor a táborban élő tigrissel megeteti az engedetlen foglyokat. Majd egy szovjet birkózó érkezik a rabok közé, akit Sztálin iránti gyűlöletéből kifolyólag át akarnak nevelni. Később a tábort a földdel teszik egyenlővé, a foglyokat megölik, de a birkózó mindezt túléli. Évek múlva az Egyesült Államokban látjuk viszont, ahol egy bordélyházban Ilsa és csatlósai újra foglyul ejtik. A film innentől a „szovjet” kereséséről és kiszabadításáról szól...

Az „Ilsa, a Gulág tigrise” aktualitása a 70-es évekbeli és a mostani időszak hasonlóságából is fakad. Olaj- és energiaválság sújtotta akkoriban a világot, aminek következtében magas inflációs környezet alakult ki, a munkanélküliség

TAKÁTS FÁBIÁN (1987) a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Karán végzett művészettörténet szakon. Szakterülete a 20. század művészete.

az egekben tetőzött. Az 1970-es évek intervalluma a második világháború utáni általános gazdasági fellendülés végét jelentette. Felbomlott az 1944. június 22-én létrehozott Bretton-Woods-i rendszer, amely szabályozta a világ legerősebb ipari hatalmainak kereskedelmi és pénzügyi kapcsolatait, 1973 októberében a negyedik arab-izraeli háború kirobbanása eredményeképp kialakult az első olajválság. A krízis véget vetett az addigi gazdasági növekedésnek, magas foglalkoztatottságnak és a mérsékelt infláció korszakának. A mélypontot az 1974–75-ös évek hozták, amikor a világ vezető gazdaságai recesszióba süllyedtek. Habár az öreg kontinesen nem dúltak harcok, keleten igen, ahol még tartott a vietnami háború (1955–75), Kambodzsában a Vörös Khmerek rémuralma, nyugatabbra az arab-izraeli konfliktus negyedik ütközete (jom kippuri háború). De történtek jó dolgok is: 1970-ben irodalmi Nobel-díjban részesült Alekszandr Solzsenyicin, aki saját gulágbeli élményeiből merítve írta meg jelentős köteteit, elsősorban az *Ivan Gyenyiszovics egy napja* (1962) címűt. Igaz, hogy *A Gulágszigetvilág* (1973) miatt már elveszítette szovjet állampolgárságát, Párizsban kényszerült letelepedni.

Ilyen időkben készült az „Ilsa, a Gulág tigrise”, amely a Múcsarnok felkérésére rendezett 1991-es Konkoly Gyula-tárlaton már látható volt. Később megvásárolták, majd tulajdonost váltva a nagyobbik része megsemmisült. Ez az állapot Konkolyt bizonyíthatóan nem hagyta nyugodni, ergo ecsetet és egyéb eszközöket ragadott, és újragondolta eredeti művét. Mivel az csak részeiben maradt fenn, a mostani variáció is ahhoz hasonlóan töredékeiben lett elhelyezve a Faur Zsófi Galéria tágas kiállítóterében. A pop-artos, élénk színvilágú alkotás értelmezéséhez érdemes kicsit elmélyedni Konkoly művészetében. Főiskolásként Csernus Tibor, Lakner László és Szabó Ákos szürnaturalista irányzatához szegődött, az általuk meghonosított és kidolgozott eszköztár (tárgyi zsúfoltság, visszakapart felületek) mentén komponálta személyes hangvételi képeit. Egy bécsi nagyszabású tárlat után fordult a 20. század egyik legismertebb képzőművészeti irányzata, a pop-art felé. Egy párizsi galéria (Sonnabend Galerie) anyagát látva sajtófotó-motívumokat, Tizianótól, Rembrandtól, Goyától átvett klasszikus művészeti idézeteket társított csorgatásos és hard-edge-es (szó szerint: kemény élű) felületekkel. Ekkortájt alkotja a magyar pop-art legszélsőségesebb, groteszk és harsány színű objektjeit (*Dózsa* 1967, *Dané és Maya* 1967), radikalizmusa később elvezeti az environmentalitás és konceptualitás felé.

Az „Ilsa, a Gulág tigrise” a filmhez hasonlóan erotikától sem mentes: fedetlen női kebleket simogatnak férfi kezek. De nem ez a lényeg, az erotika csak eszköz annak az életérzésnek a kifejezésére, amelyet a 70-es évekéhez hasonlóan vél az alkotó. Habár azóta közel öt évtized telt el, a történelem – ahogyan mondani szokták – ismétli önmagát. Hogy miben áll ez a hasonlóság? Konkoly szokásos, a női testet ábrázoló alkotásában lövedékek, romok, rakétatöltetek lenyomata jelenik meg a plasztikus felületen. Az erőszak, a kiszolgáltatottság sokkoló látványa keveredik a szexualitás erős kisugárzásával. Meghökkenítő, ahogy az Konkolynál lenni szokott.